

M. L.
STEDMAN

SVETLO
IZMEĐU
OKEANA

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

M. L. Stedman

THE LIGHT BETWEEN OCEANS

Copyright © Grasshill Communications Ltd 2012

Translation copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

SVETLO IZMEĐU OKEANA

PRVI DEO

27. april 1926.

Onoga dana kada se čudo dogodilo, Izabela je klečala na ivici litice i bdela nad malim, tek napravljenim krstom od naplavljenog drveta. Usamljeni debeli oblak mileo je po poznoaprilskom nebu, koje se pružalo iznad ostrva u okeanskom ogledalu pod sobom. Sipala je još vode i nabila zemlju oko grma ruzmarina koji je upravo zasadila.

„...i ne dovedi nas u iskušenje, no nas izbavi od zla“, prošaputala je.

Samo na časak, mozak je obmanu da čuje dečji plač. Odbacila je tu varku, a pogled joj umesto toga privuče jato kitova koji su krivudali uz obalu da se kote u toplijim vodama, izranjajući tu i tamo repnim perajima kao igle iz goble-na. Opet je začula plač, ovoga puta glasnije, u ranojutarnjem lahoru. Nemoguće.

S te strane ostrva pružalo se samo nepregledno prostranstvo, sve do Afrike. Tu se Indijski okean spajao s Južnim okeanom i zajedno su se protezali poput tepiha bez rubova u podnožju stena. Takvim danima činio joj se toliko čvrst da bi mogla otpešačiti do Madagaskara u putovanju plavog nad

plavim. Druga strana ostrva gledala je unazad, mrzovoljna, ka australijskom kopnu sto šezdeset kilometara dalje, ne pripadajući sasvim tom tlu, niti pak sasvim slobodna od njega, kao najviša u nizu podmorskih planina što su se izdizale s okeanskog dna kao zubi iz nazupčene vilične kosti, čekajući da progutaju sve neiskusne brodove u njihovom krajnjem zaletu ka luci.

Kao da je htelo da se iskupi, ostrvo – Janusova stena – poklonilo je svetionik, čiji je snop svetlosti pružao sigurnost u krugu od pedeset kilometara. Svake noći, vazduh je pevunio uz postojano brujanje svetiljke koja se okretala, okretala, okretala; nepristrasna, ne kriveći stene, ne strahujući od talasa: tu za spas, ako ga ko želi.

Plakanje nije prestajalo. U daljini zazvečашe vrata svetionika, i na galeriji se pojavi visoka Tomova prilika, koja stade da pretražuje ostrvo dvogledom. „Izi!“, prodra se on, „čamac!“, i uperi prst u zaliv. „Na žalu, čamac!“

On nestade i opet se pojavi u nivou tla. „Izgleda da ima nekoga unutra“, viknu. Izabela mu pohita u susret što je brže mogla, a on je uhvati za mišicu pa siđoše niz strmu, izlisanu stazicu, do male plaže.

„Stvarno je čamac“, ustvrdi Tom. „I – o, bože! Tu je neki čovek, ali...“ Obličje je bilo nepomično, presamićeno preko sedišta, ali krici su i dalje odjekivali. Tom odjuri do čamčića i pokuša da probudi čoveka, da bi zatim pretražio prostor u pramcu odakle je dopirao zvuk. Izvadio je vuneni zavežljaj: mekani ženski džemper boje lavande obmotan oko detenceta koje je cičalo.

„Dođavola!“, uzviknu. „Dođavola, Izi. Ovo je...“

„Beba! O, Gospode na nebu! O, Tome! Tome! Evo – daj je meni!“

On joj predade zavežljaj i opet pokuša da povrati neznanca: nema pulsa. Pogledao je u Izabelu, koja je pregledala sićušno stvorenje.

„Mrtav je, Iz. Beba?“

„Dobro je, sudeći po izgledu. Nema posekotina i masnica. Baš je majušna!“ , reče, a potom, okrećući se detetu dok ga je milovala: „De, de. Sad si na sigurnom, malena. Na sigurnom si, lepoto.“

Tom je stajao mirno, posmatrao čovekov leš, čvrsto zatvarao oči i otvarao ih da se uveri da ne sanja. Beba je prestala da plače i pohlepno je gutala vazduh u Izabelinom naručju.

„Ne vidim nikakvih tragova na čoveku i ne izgleda bolešno. Nije mogao dugo da pluta... Da ne poveruješ.“ Zastao je. „Ti odnesi bebu gore u kuću, Iz, a ja ću doneti nešto da pokrijem leš.“

„Ali, Tome...“

„Biće đavolski teško odneti ga uz stazu. Bolje da ga ostavimo ovde dok ne stigne pomoć. Ali ne želim da ga diraju ptice ili muve – u šupi ima malo platna koje bi trebalo da posluži.“ Pričao je sasvim smireno, ali su mu šake i lice bili hladni, pošto su stare senke zaklonile jarko jesenje sunce.

Janusova stena je bila kvadratni kilometar i po zelenila, s dovoljno trave da se prehrani nekoliko ovaca i koza i šačica kokošaka, i dovoljno površinskog zemljišta da se održava jednostavan povrtnjak. Jedino drveće su bile dve goleme araukarije što su ih zasadile posade s Partagezijskog rta koje su podigle svetioničarsku stanicu pre više od trideset godina, 1889. Skupina starih grobova pamtila je jedan brodolom

znatno pre toga, kada su nezasite stene usred bela dana potopile *Ponos Birminghama*. U takvom jednom brodu doneli su kasnije iz Engleske i samu svetiljku, koja je dično nosila ime *Braća Čens*, jemstvo najnaprednije tehnologije vremena, i mogla se sastaviti svugde, koliko god neko mesto bilo negostoljubivo i zabito.

Struje oko ostrva dovlačile su sve i svašta – naplavine su se kovitlale kao između dva istovetna propelera: komadi olupina, sanduci čaja, kitove kosti. Stvari su se pojavljivale u svoje vreme, na svoj način. Svetioničarska stanica je stajala čvrsto u sredini; svetioničareva koliba i prateće zgrade čučale su kraj svetionika, decenijama zastrašivane šibanjem vetra.

U kuhinji, Izabela je sedela za starim stolom, s bebom u naručju. Tom je polako otro čizme o otirač dok je ulazio i spustio joj žuljevitu ruku na rame. „Pokrio sam jednu dušu. Kako je malecka?“

„Devojčica je“, reče Izabela s osmehom. „Okupala sam je. Izgleda sasvim zdravo.“

Beba se okrenu ka njemu s razrogačenim očima, upijajući njegov pogled.

„Šta li, zaboga, ona misli o svemu ovome?“, zapitao se naglas.

„Dala sam joj i malo mleka, je l' tako, slatkišu?“, zaguguta Izabela, pretvorivši to u pitanje za bebu. „O, tako je, tako je savršena, Tome“, reče, i poljubi dete. „Sam bog zna šta je preživela.“

Tom uze bocu brendija iz kredenca od borovine i nasu sebi mericu, pa je iskapi u jednom gutljaju. Seo je pored žene i gledao kako joj se svetlost igra na licu dok posmatra to blago

u svojim rukama. Beba je očima pratila svaki njen pokret, kao da bi Izabela mogla pobeći ako je ne zadrži pogledom.

„O, malena“, pevušila je Izabela, „jadna, jadna malena“, dok je beba gurala njuškicu ka njenoj dojci. Tom je čuo suze u njenom glasu, a uspomena na jedno nevidljivo prisustvo visila je u vazduhu među njima.

„Sviđaš joj se“, reče on. Zatim, maltene za sebe: „Podseća me na to kako je moglo da bude.“ Brzo je dodao: „Hoću reći... nisam mislio... Izgledaš kao da si se rodila za to, to je sve.“ Pomilovao ju je po obrazu.

Izabela letimice pogleda u njega. „Znam, ljubavi. Znam šta hoćeš da kažeš. I ja se tako osećam.“

Zagrlio ih je obe. Izabela mu u dahu oseti miris brendija. Promrmlja: „O, Tome, hvala bogu što smo je pronašli na vreme.“

Tom je poljubi, potom prinese usne bebinom čelu. Njih troje ostadoše tako jedan dugi trenutak, dok se dete ne uzvrpolji, izbacivši pesnicu ispod paperjastog žutog ćebeta.

„Dobro“, Tom se istegli dok je ustajao, „idem ja da pošaljem signal, da prijavim čamac; da im kažem da pošalju brod za leš. I za gospođicu Mafet ovde.“*

„Ne još!“, reče Izabela, dok je dodirivala bebine prstiće. „Mislim, nije toliko hitno da moraš to da uradiš istog trenu. Onom jadmiku neće biti ništa gore. A rekla bih da je ovom pilencetu brodova trenutno preko glave. Sačekaj malo. Daj joj priliku da predahne.“

„Trebaće im sati da stignu. Biće ona dobro. Već si je smirila, malenu.“

„Hajde samo da sačekamo. Na kraju krajeva, to ionako ništa ne menja.“

* Devojčica iz istoimene pesmice za decu. (Prim. prev.)

„Sve mora da uđe u dnevnik, srce. Znaš da ovako nešto moram odmah da prijavim“, reče Tom, jer u njegove dužnosti spadalo je i to da beleži sve značajnije događaje na sve-tioničarskoj stanici i u njenoj okolini, od brodova u prolazu i vremenskih prilika, do teškoća s mašinerijom.

„Uradi to ujutru, važi?“

„Ali šta ako je čamac s nekog broda?“

„To je čamčić, nije čamac za spasavanje“, reče.

„Onda beba verovatno ima majku koja je čeka negde na obali, i čupa sebi kosu. Kako bi se ti osećala da je tvoja?“

„Video si džemper. Majka je sigurno ispala iz čamca i udavila se.“

„Dušice, mi ne znamo ništa o majci. Niti o tome ko je bio onaj čovek.“

„To je najverovatnije objašnjenje, zar ne? Bebe ne odluju same od sebe od svojih roditelja.“

„Izi, sve je moguće. Naprosto, ne znamo.“

„Kad si čuo da je neka mala beba krenula nekud čamcem bez majke?“ Neznatno primače dete sebi.

„Ovo je ozbiljno. Čovek je mrtav, Iz.“

„A beba je živa. Imaj srca, Tome.“

Njega dirnu nešto u njenom tonu i, umesto da joj se jednostavno usprotivi, on odvaga jednu misao. Protivno svom prirodnom damaru, razmotrio je njenu molbu. Možda joj treba malo vremena s bebom. Možda joj toliko duguje. Zavlada tišina i Izabela se okrenu prema njemu, nemo ga preklinjući. „Pretpostavljam da, u slučaju nužde...“, priznao je, s velikom mukom prevaljujući reči preko jezika, „mogu – da sačekam sa signalom do jutra. Ali poslaću ga čim ustanem. Čim se svetlo ugasi.“

Izabela ga poljubi i stegnu za mišicu.

„Bolje da se vratim u prostoriju sa svetiljkom. Baš sam menjao cev za paru“, reče.

Koračajući stazom, začuo je nežne note Izabelinog glasa dok je ona pevala: „Duva vetar na jug, na jug, na jug, duva vetar na jug preko lepog mora plavog.“ Iako je melodija bila milozvučna, nije uspela da ga uteši dok se peo uz stepenice svetionika, braneći se od neobične uznemirenosti izazvane ustupkom koji je napravio.

Prvo poglavlje

16. decembar 1918.

„Da, jasno mi je to“, rekao je Tom Šerborn. Sedeo je u jednostavnoj sobi, jedva svežijoj od sparnog dana napolju. Sidnejska kiša je pljuštala po prozoru i terala ljude na pločniku da trče u zaklon.

Čovek koji je sedeo za stolom naspram njega nagnuo se napred da naglasi: „Mislim, veoma teško. To nije šala. Nije da je Bajron Bej najgore radno mesto među svetioničarskim stanicama, ali želim da se uverim da znaš šta te čeka.“ Nabio je duvan palcem i pripalio lulu. Tomova pismena prijava beše mu ispriповedala istu priču kao prijave mnogih ljudi u to vreme: rođen 28. septembra 1893; rat proveo u vojsci; ima iskustva s Međunarodnim sistemom signala i Morzeovom azbukom; fizički spreman i zdrav; časno otpušten iz vojske. Pravila su nalagala da se prednost mora dati nekadašnjim vojnicima.

„Ne može...“, Tom zastade, pa poče iznova: „Uz sve dužno poštovanje, gospodine Koflane, teško da je teže nego na Zapadnom frontu.“

Čovek opet pogleda u pojedinosti na otpusnim dokumentima, pa zatim u Toma, tražeći nešto u njegovim očima,

na njegovom licu. „Da, sine. Verovatno si u pravu što se toga tiče.“ Odverglaio mu je nekoliko pravila: „Sam snosiš troškove puta do svakog radnog mesta. Ti si zamena, tako da nemaš odmor. Stalno zaposleni imaju jednomesečno odsustvo po isteku svakog trogodišnjeg ugovora.“ Uzeo je svoje debelo nalivpero i potpisao formular pred sobom. Dok je valjao pečat napred-nazad po jastučetu, kazao je: „Dobro došao...“, lupi ga na tri mesta na hartiji, „... u Državnu svetioničarsku službu.“ Na formularu, u mokrom mastilu, blistalo je „16. decembar 1918“.

Tih šest meseci zameničkog nameštenja u Bajron Beju, na obali Novog Južnog Velsa, s dvojicom drugih svetioničara i njihovim porodicama, naučilo je Toma osnovama života na svetioničarskim stanicama. Zatim je odslužio jedan rok na Matsajkeru, onom divljem ostrvu južno od Tasmanije gde je kiša padala najveći deo godine a olujni vetar nosio kokoši u more.

Na svetioničarskim stanicama, Tom Šerborn ima dosta vremena da razmišlja o ratu. O licima i glasovima momaka koji su stajali uz njega, koji su mu spasli život ovako ili onako; o onima čije je samrtničke reči čuo i onima čije nerazgovetno mrmljanje nije mogao da razabere, ali im je ipak klimao glavom.

Tom nije jedan od onih kojima su se noge vukle držeći se samo za tetive, ili kojima su creva ispadala u slapu iz svojih kućišta kao klizave jegulje. Niti mu je gas pretvorio pluća u lepak ili mozak u puding. Ali on ipak ima ožiljke; mora da živi u istoj koži kao čovek koji je radio sve ono što je tada trebalo raditi. Nosi tu drugu senku, koja pada unutra.

Trudi se da ne mozga o tome: video je mnogo ljudi koji su tako postali više no neupotrebljivi. Zato tera dalje oko

rubova toga nečega za šta nema ime. Kad sanja o tim godina-
ma, Tom koji ih doživljava, Tom koji je tamo krvavih ruku,
jeste dečak od nekih osam godina. Taj dečacić se suočava s
ljudima s puškama i bajonetima, i zabrinut je jer su mu se
školske čarape srozale a on ne može da ih cimne gore jer bi
za to morao da ispusti pušku, a jedva je dovoljno krupan da
je drži. I nigde ne može da pronađe majku.

Potom se probudi i nađe se negde gde su samo vetar i
talasi i svetlost, i složena mašinerija koja održava plamen i
okreće svetiljku. A svetiljka se vazda okreće, vazda osvrće
preko ramena.

Samo kad bi mogao da ode dovoljno daleko – od ljudi,
od sećanja – vreme bi učinilo svoje.

Hiljadama kilometara daleko, na zapadnoj obali, Janusova
stena je bila mesto na kontinentu najudaljenije od Tomo-
vog dečakčkog doma u Sidneju. Ali Janusov svetionik je bio
poslednji trag Australije koji je on video kada je njegov paro-
brod za prevoz trupa plovio za Egipat 1915. Miris eukaliptusa
koji je donosio vetar osećao se još kilometrima od obale Olba-
nija, a kada je taj miris iščileo, njemu naprasno pripade muka
zbog gubitka nečega za šta nije znao da mu može nedostajati.
Zatim, satima kasnije, na vidiku se pojavilo svetlo, pouzdano i
postojano, sa svojim bleskom na svakih pet sekundi – najveći
domet njegove otadžbine – a uspomena na njega ostala je u
njemu u godinama pakla koje su usledile, kao poljubac na
rastanku. Kada je u junu 1920. godine primio vest da se hitno
traži neko da zauzme slobodno radno mesto na Janusu, bilo
je to kao da ga ono svetlo doziva.

Klimav, na ivici kontinentalnog praga, Janus nije bio omi-
ljeno radno mesto. Iako je to što se po teškoćama svrstavao

u kategoriju prvog stepena značilo neznatno veću platu, prekaljeni svetioničari su govorili da ne vredi tog novca, koji je i tako oskudan. Svetioničar koga je Tom zamenio na Janusu bio je Trimbl Doherti, koji je izazvao pometnju prijavivši da njegova žena šalje poruke brodovima u prolazu tako što veša zastave u boji Međunarodnog sistema signala. Nadležnima to nije odgovaralo iz dva razloga: na prvom mestu, zato što je zamenik direktora Svetioničarske službe nekoliko godina ranije zabranio signaliziranje zastavama na Janusovoj steni, budući da su se plovila izlagala opasnosti prilazeći toliko blizu da ih protumače; i na drugom, jer je dotična žena nedavno preminula.

Na tu temu se povelala iscrpna prepiska u tri primerka između Frimentla i Melburna, gde se zamenik direktora u Frimentlu, zbog Dohertijeve dugogodišnje izvrsne službe, zalagao za njega u sedištu preduzeća koje su zanimali isključivo delotvornost, troškovi i poštovanje pravila. Postigli su kompromis da se angažuje privremeni svetioničar a Dohertiju dà šestomesečno bolovanje.

„Obično ne bismo poslali samo jednog čoveka na Janus – prilično je zabačen, pa supruga i porodica mogu biti od velike praktične pomoći, a ne samo uteha“, rekao je Tomu okružni činovnik. „Ali imajući u vidu da je to samo privremeno... Krenućete za Partageziju za dva dana“, kazao je, i angažovao ga na šest meseci.

Nije morao mnogo da se sprema. Niti je imao s kim da se oprost. Dva dana kasnije, Tom se popeo mostićem na brod, naoružan velikom valjkastom vrećom i malo čim drugim. Parobrod *Prometej* je plovio duž južne obale Australije, zaustavljajući se u raznim lukama na svom putu od Sidneja

do Perta. Ono malo kabina rezervisanih za putnike prve klase nalazilo se na gornjoj palubi, prema pramcu. U trećoj klasi, Tom je delio kabinu s jednim postarijim mornarom. „Pedeset godina putujem ovom linijom – ne bi imali obraza da mi traže da platim. Maler je, znaš“, rekao je čovek veselo, potom opet preusmerio pažnju na veliku bocu jakog ruma koja mu je pomagala da ispuni vreme. Da bi pobeгаo od tih alkoholnih isparenja, Tom je stekao naviku da se preko dana šeta po palubi. Uveče su se u potpalublju obično igrale karte.

Već na prvi pogled moglo se reći ko je od njih bio tamo, a ko je presedeo rat kod kuće. Moglo se nanjušiti na čoveku. Svako se držao svojih. Boravak u utrobi tog plovila podsetio ga je na one brodove za prevoz trupa sa kojima su najpre prispeli na Bliski istok, a kasnije i u Francusku. U roku od nekoliko trenutaka kako su stigli na brod, zaključili su, maltene kao kakvim životinjskim čulom, ko je bio oficir, a ko običan vojnik; i gde su bili.

Isto kao na brodovima za prevoz trupâ, najvažnije je bilo pronaći nekakvu rasonodu da bi putovanje malčice živnulo. Dogovorili su se da igraju jednu poznatu igru. Pobeđiće onaj koji prvi nabavi neki suvenir od nekog putnika prve klase. Međutim, posredi nije bio ma kakav suvenir. Odabrani artikali su bile ženske gaćice. „Novčana nagrada se udvostručuje ako su u tom trenutku na njoj.“

Kolovođa, čovek koji se prezivao Megauen, s brkovima i prstima požutelim od *Vudbajnovih* cigareta, kazao je da je ćaskao s jednim stjuardom o spisku putnika: izbor je ograničen. Ima ukupno deset kabina. Jedan advokat i njegova žena – najbolje je zaobići ih u širokom krugu; neki stariji

parovi, dve stare usedelice (izgledno), ali najbolje od svega, ćerka nekog bogatog kicoša koja putuje sama.

„Računam da možemo da se uzveremo uz bočnu stranu broda i uđemo na njen prozor“, saopštio je. „Ko je sa mnom?“

Opasnost tog poduhvata nije iznenadila Toma. Čuo je na desetine takvih priča otkako se vratio. O ljudima koji su rizikovali život iz hira – iz trka preskakali ograde na prelazima preko pruge; skakali u uzburkane vode da vide mogu li da izađu. Kao da je smrt sada neodoljivo privlačila silne ljude koji su je onde izbegli. Ipak, ova gomila više nije ni pod čijim nadzorom. Verovatno se samo razmeću.

Naredne noći, kad su noćne more bile gore no inače, Tom je rešio da im umakne tako što će se prošetati po palubama. Bilo je dva ujutru. U to doba je bio slobodan da luta kud god mu drago, te je špartao sistematski, posmatrajući kako mesečina ostavlja svoj trag na vodi. Popeo se na gornju palubu, držeći se za stepenišnu ogradu da potre neznatno ljuljanje, i načas zastao na vrhu, upijajući svežinu povetarca i postojanost zvezda koje su obasule noć.

Krajičkom oka video je kako se pali treperavo svetlo u jednoj kabini. Čak i putnike prve klase ponekad muči nesanicna, pomislio je. Zatim se u njemu probudilo neko šesto čulo – onaj poznati, neodredivi instinkt za nevolju. Tiho je prišao kabini i pogledao unutra kroz prozor.

Na mutnoj svetlosti video je ženu priljubljenu uza zid, prikleštenu onde premda je muškarac pred njom nije dodirivao. Bio joj je tri prsta od lica, s požudnim izrazom koji je Tom prečesto viđao. Prepoznao je čoveka iz potpalublja i setio se nagrade. Proklete budale. Mašio se za kvaku i vrata se otvoriše.

„Ostavi je na miru“, rekao je kada je zakoračio u kabinu. Govorio je smireno, ali nije ostavljao prostor za raspravu.

Čovek se okrenu da vidi ko je i isceri se kada prepoznade Toma. „Bože! Mislio sam da si stjuard! Možeš da mi pomogneš, samo sam...“

„Rekoh ostavi je na miru! Izlazi odavde. Odmah.“

„Ali nisam završio. Baš sam hteo da joj ulepšam dan.“ Zaudarao je na alkohol i ustajali duvan.

Tom mu stavi ruku na rame i stegnu ga toliko snažno da čovek jauknu. Bio je dobrih petnaest centimetara niži od Toma, ali je ipak pokušao da ga udari. Tom ga zgrabi za zglobov i uvrnu mu ruku. „Prezime i čin!“

„Mekenzi. Redov. CX 3277.“ Netraženi redni broj usledio je mahinalno.

„Redove, izvinićeš se ovoj mladoj dami i vratićeš se u krevet, i nećeš pokazivati lice na palubi dok se ne usidrimo, je l' me razumeš?“

„Razumem, gospodine!“ Okrenuo se ženi. „Izvinite, gospođice. Nisam mislio ništa loše.“

Još prestravljena, žena jedva primetno klimnu glavom.

„Sad, napolje!“, reče Tom, a čovek se odvuče iz kabine, splasnuvši od naglog trežnjenja.

„Jeste li dobro?“, upita Tom ženu.

„Mislim – mislim da jesam.“

„Je li vas povredio?“

„Nije...“, govorila je to sebi koliko i njemu, „...nije me dodirnuo.“

Obuhvatio je pogledom ženino lice – njene sive oči kao da su se malo smirile. Tamna kosa joj je bila raspuštena, u talasima joj se spuštala do ruku, a pesnicama je još držala spavačicu skupljenu ispod vrata. Tom dohvati njenu kućnu haljinu s kuke na zidu i ogrnu je njome.

„Hvala“, kazala je.

„Mora da ste imali jezivu noć. Bojim se da neki od nas nisu više navikli na civilizovano društvo.“

Ništa nije rekla.

„On vam više neće smetati.“ Uspravio je stolicu koja se prevrnula u toku susreta. „Od vas zavisi hoćete li ga prijaviti, gospođice. Meni se čini da nije više sasvim svoj.“

Ona mu postavi pitanje pogledom.

„Promeni se čovek tamo. Neki više ne razlikuju baš najbolje dobro i zlo.“ Okrenuo se i pošao, ali potom promoli glavu natrag kroz dovrtak. „Imate svako pravo da podnesete prijavu protiv njega ako želite. Ali mislim da verovatno već ima dosta muka. Kao što rekoh, to zavisi od vas“, i izađe na vrata.

Drugo poglavlje

Partagezijskom rtu nadenuli su ime francuski istraživači koji su ucrtali u kartu taj rt što je štrčao iz jugozapadnog ugla australijskog kontinenta uveliko pre no što su, 1826. godine, Britanci krenuli da na juriš kolonizuju zapad. Odonda, naseljenici su polako pristizali na sever iz Olbanija i na jug iz kolonije na reci Svon, polažući pravo na netaknute šume koje su se pružale stotinama kilometara između. Drveće visoko kao katedrale obarali su ručnim testerama da naprave pašnjake; mršave puteve su krčili, pedalj po tvrdojavli pedalj, bledoliki tipovi sa zapregama teretnih konja, dok je ta zemlja, na kojoj čovek nikada dotad nije ostavio ožiljak, drljana i spaljivana, ucrtavana u kartu i merena i dodeljivana onim voljnima da okušaju sreću na hemisferi koja im može doneti očaj, smrt ili neslućeno bogatstvo.

Partagezijska zajednica se okupila poput toliko prašine koju je naneo vetar i smestila se tu gde se susreću dva okeana jer je bilo slatke vode i prirodnog skloništa i plodnog zemljišta. Njena luka se nije mogla takmičiti s Olbanijem, ali je odgovarala meštanima koji su otpremali drvnu građu ili sandalovinu

ili govedinu. Male radnje su nikle i čvrsto se držale kao lišaji na licu stene, a grad je podigao školu, mnoštvo crkava s različitim himnama i arhitekturama, podosta kuća od cigle i kamena i još više onih sagrađenih od zaštitne daske i lima. Vremenom je iznedrio raznorazne radnje, gradsku skupštinu, pa čak i *Dalgetijevu* agenciju za kupoprodaju stoke i prodaju poljoprivredne opreme. I pabove. Brojne pabove.

U njenom ranom detinjstvu, prećutno verovanje u Partageziji bilo je da se prave stvari dešavaju drugde. Vesti o spoljašnjem svetu curkale su kao što kiša kaplje s drveća, pasus ovde, glasina onde. Telegraf je malko ubrzao stvari kada je linija stigla, 1890. godine, a odonda je nekoliko ljudi uvelo i telefon. Grad je čak slao vojsku u Transval 1899.* i izgubio šačicu ljudi, ali uglavnom, život u Partageziji pre je bio sporedna predstava, u kojoj se nikada neće dogoditi ništa ni odveć rđavo ni odveć lepo.

Naravno, drugi gradovi na zapadu znali su i za druge stvari: Kalgurli, na primer, stotinama kilometara u unutrašnjosti, imao je podzemne reke zlata pokrivene korom pustinje. Onamo su ljudi stizali s kolicima s jednim točkom i rešetom za zlato a odlazili u automobilu koji su platili grumenom velikim kao mačka, u gradu čije su ulice, tek napola ironično, nosile nazive kao što je „Krezova“. Svet je želeo ono što je Kalgurli imao. Partagezija je imala da ponudi samo drvenu građu i sandalovinu, a to je bila sitna lova: tamo nije nastupio razmetljivi nagli procvat kao u Kalu.

* Posredi je učešće u Drugom burskom ratu (1899–1902), u kom su Britanci pobedili Bure i 1910. godine osnovali Južnoafričku uniju, od britanskih kolonija Kejp i Natal i nekadašnjih burskih republika Slobodne Države Oranž i Transvala. (Prim. prev.)

Zatim, 1914. godine, sve se promenilo. Partagezija je uvidela da i ona ima nešto što svet želi. Muškarce. Mladiće. Fizički spremne muškarce. Muškarce koji su čitav život zamahivali sekirom ili držali plug i mučili se. Muškarce koji su prvorazredno meso za žrtvovanje na taktičkim oltarima na drugoj hemisferi.

Cela 1914. godina prošla je u znaku zastava i kože na uniformama koja je mirisala na novo. Tek godinu dana kasnije, život se polako promenio – osetilo se da to ipak nije sporedna predstava, kada su žene, umesto da dobiju natrag svoje dragocene, kršne muževe i sinove, počele da dobijaju telegrame, te komade hartije koji su ispadali iz zapanjenih ruku i koje je tamo-amo nosio vetar oštar poput noža, na kojima je pisalo da dečaka koga si dojila, prala, grdila i nad kojim si plakala više – pa – nema. Partagezija se kasno priključila svetu, i to posle bolnog porođaja.

Razume se, gubitak dece je oduvek bio nešto što se mora preživeti. Nikada nisu postojala jemstva: niti da će začće dovesti do rođenja živog deteta, niti da će rođenje dovesti do ikakvog dugog života. Priroda je dozvoljavala samo fizički spremnima i srećnima da dele taj raj. Pogledajte samo unutrašnje strane korica ma koje porodične Biblije, pa ćete videti činjenice. I groblja su pripovedala priču o bebama čiji je glas, usled ujeda zmije ili groznice ili pada iz kola, konačno podlegao usrdnim molbama njihovih majki, „ššš, ššš, malena“. Preživela deca su navikla da postavljaju sto za jednu osobu manje, isto kao što su naučila da se zbiju kada stignu novi brat ili sestra. Nalik žitnim poljima na kojima je zasađeno više pšenice no što može da sazri, Bog kao da je rasipao unaokolo decu viška, i žnjeo ih po nekom nedokučivom, božanskom kalendaru.

Gradsko groblje je to oduvek beležilo verodostojno, a njegovi nadgrobni spomenici, od kojih su neki bili polegli kao rasklimani, prljavi zubi, iskreno su pripovedali priče o životima koje su odneli grip i utapanja, hirovi drvene građe, pa čak i udari groma. Ali 1915, počelo je da laže. Muškarci i mladići iz svih krajeva okruga umirali su u ogromnom broju, a groblje ništa nije govorilo.

Istina je bila da su mlađi leševi ležali u blatu negde daleko. Nadležni su činili šta su mogli: onde gde su uslovi i bitka dozvoljavali, kopali su se grobovi; kad je bilo moguće sastaviti udove i jednog vojnika tako ga prepoznati, davalo se sve od sebe da se to i uradi, i da se on pokopa uz svojevrsni pogrebni obred. Vodila se evidencija. Kasnije su fotografisani grobovi i, za svotu od jedne, dve ili šest funti, porodica je mogla da kupi zvaničnu spomen-ploču. Još kasnije, iz zemlje su nikli ratni spomenici koji se nisu bavili gubitkom, već onim šta je taj gubitak doneo i time kako je lepo biti pobednik. „Pobednik i mrtav“, mrmljali su neki, „bedna je to pobjeda.“

Bez tih muškaraca, mesto je bilo puno rupa kao švajcarski sir. To ne znači da je bilo regrutacije. Niko ih nije silio da idu da se bore.

Najsurovija šala je bila na račun momaka koje su svi zvali „srećnicima“ jer su uopšte uspeli da se vrate: deci doteranoj za dobrodošlicu kući, psu s mašnom privezanom za ogrlicu da i on može da učestvuje u zabavi. Obično bi pas prvi primetio da se nešto dešava. Ne samo to da čoveku manjkaju oko ili noga: pre to da nedostaje on uopšte – još izgubljen u akciji mada je telom sve vreme bio prisutan. Bili Višart

iz Sedlerovog mlina, na primer – tri mališana i dobra žena kakvoj svaki muškarac može samo da se nada, otrovao se gasom i sada ne može ni kašiku da drži a da ne pršti kao rezač slame i ne pljuje supu svud po stolu. Dugmad ne može da zakopča koliko se trese. Kada je nasamo noću sa ženom neće da skinе odeću, već se samo sklupča u loptu na postelji i plače. Ili mladi Sem Dauset, koji je preživео prvo iskrčavanje na Galipolju tek da bi izgubio obe ruke i pola lica kod Bilkura. Njegova obudovela mati sedi noću budna i brine ko će voditi računa o njenom dečaćiću kada ona umre. Nema nijedne devojke u okrugu koja bi bila toliko šašava da ga sada uzme za muža. Rupe u švajcarskom siru. Nešto što nedostaje.

Dugo vremena, ljudi su na licu imali zbunjeni izraz igrača u igri čija su se pravila odjednom promenila. Svojski su se trudili da se uteše činjenicom da ti mladići nisu umrli uzalud: bili su deo jedne veličanstvene borbe za dobro. I bilo je trenutaka kada su mogli u to da poveruju i progutaju ljutiti, očajnički krik koji je hteo da im zagrebe grlo i izleti iz njega kao iz majke ptice.

Posle rata, ljudi su se trudili da gledaju kroz prste veteranima koji su se vratili isuviše skloni piću ili tući, ili onima koji nisu mogli da zadrže posao duže od nekoliko dana. Radnje u gradu donekle su se sredile. Keli je još držao bakalnicu. Mesar je još bio stari Len Bredšo, mada je mladi Len goreo od želje da preuzme radnju: videlo se i po tome što je zauzimao tek malčice odveć očevog mesta za pultom kada bi se nagnuo pored njega da dohvati krmenadlu ili svinjski obraz. Gospođa Inkpen (koja kao da nikada nije imala ime, premda ju je sestra nasamo zvala Popsi) preuzela je potkivačnicu kada se njen muž Mek nije vratio s Galipolja. Imala je lice tvrdo

kao gvožđe koje su mladići zakivali konjima na kopita, i isto takvo srce. Za nju su radili muškarci kao od brega odvaljeni, i sve je bilo „Da, gospođo Inkpen; Ne, gospođo Inkpen; Tri pune vreće, gospođo Inkpen“, iako je svaki od njih mogao da je podigne jednim jedinim prstom.

Ljudi su znali kome da daju na veresiju, a kome da traže novac unapred; kome da veruju kada vrati robu i traži da mu se vrati novac. Mušmorova prodavnica tekstila i galanterije najbolje je poslovala oko Božića i Uskrsa, mada im je razdoblje pred zimu donosilo brzu zaradu od vune za pletenje. Imali su i unosnu liniju ženskog donjeg rublja. Lari Mušmor je gladio brkove šiljate poput igala dok je ispravljao pogrešne izgovore svog prezimena (kao „muv“, ne kao „maus“),* i posmatrao sa strepnjom i gorčinom kada je gospođa Terkl uvertela sebi u glavu da pored nje-ga otvori krznu. Prodavnica krzna? U Partageziji? Ako želite! Blagonaklono se smeškao kada je radnja zatvorena u roku od šest meseci, otkupio preostalu robu „iz komšijskog dobročinstva“ i prodao je uz lepu zaradu kapetanu jednog parobroda što je plovio za Kanadu, koji mu je rekao da tamo luduju za takvim stvarima.

I tako, 1920. godine, Partagezija je posedovala onu mešavinu kolebljivog ponosa i tvrdokornog iskustva koja je odlikovala sve zapadnoaustralijske gradove. Usred maramice trave nedaleko od glavne ulice stajao je nov granitni obelisk sa spiskom imena muškaraca i mladića, od kojih su neki bili tek šesnaestogodišnjaci, koji se neće vratiti da oru polja ili obaraju drveće, koji neće završiti školovanje, iako su se mnogi u gradu nadali, i ipak ih čekali. Postepeno, životi su se opet isprepletali u svojevrsnu praktičnu tkaninu u kojoj se

* U originalu prezime je Mouchemore, i njegov prvi deo liči na „mouse“ (miš), ali se izgovara kao „move“ (pokret). (Prim. prev.)